Sosyoloji Semasından Bir Yıldız Kaydı: Hüsamettin Arslan*

Yasin Aktay**

2018 yılının ilk gününün sonunda bir yılın muhasebesini, bir gelecek yıl veya yılların vizyonunu değerlendirmeye hazırlanırken bir dostun ölüm haberiyle bir insan ömrünün muhasebesini yapmaya davet edilmiş oluyoruz.

Sosyoloji marifetine, edebiyatına ve kitabiyatına ve nazariyatına çok önemli katkılarda bulunmuş değerli dostumuz Prof. Dr. Hüsamettin Arslan'ın vefat haberi bu yılın ilk gününün sonunda gelmiş oldu. Tedavisini gördüğü hastalığı "epeyce ilerlemiş" diye duymamla vefatı arasında fazla bir zaman da geçmedi üstelik.

Hüsamettin Arslan'ı Ankara günlerinde Sakarya Çay Ocağındaki ortamdan tanımıştım. Ankara'yı o yıllarda bilenler bilir, Sakarya Çay Ocağı yeni İslamcı düşünce için gündemin ve entelektüel çizgilerin şekillendiği önemli bir kamusal alandı. Bu alanda Hüsamettin Arslan'ın çok özel bir yeri vardı.

Daha doksan yılında Alan Chalmers'tan Bilim Dedikleri isimli kitabı, akabinde yine Barry Barnes'ın bilim felsefesine "paradigma" kavramını kazandıran Thomas Kuhn üzerine kitabını Türkçeye çevirip Bilimsel Bilginin Sosyolojisi başlığı altında yayımlamıştı. Her iki kitap sonradan yüzlerce kitap yayınlayacak olan benim de ortağı ve editörü olacağım Vadi Yayınlarının adeta kimlik yüzünü şekillendirecek yayınlardı. Vadi Yayınları bil-

* Bu yazı daha önce Yenişafak gazetesinin 3 Ocak 2018 tarihli nüshasında yayınlanmıştır.

** Prof. Dr.

atıf/citation: *tezkire: düşünce, siyaset, sosyal bilim dergisi*, sayı 63, ocak-şubat-mart 2018, s. 29-31

im felsefesi, modernizm, postmodernizm, hermenötik, batı-merkezciliğin eleştirisi ve İslamcılığın yeni hallerinin analizleri ve söyleminin inşası üzerine yoğunlaşan ilgisinin ilk temel harcını Hüsamettin Arslan'ın bu iki yayınıyla atmıştı. Bu ilgi kitap yayınlardan ayrı Tezkire dergisi üzerinden devam etti.

Hüsamettin Arslan doktora tezini o ilk yayınlardan hemen sonra veya aynı yıllarda tamamladı ve İstanbul ortamına taşınarak kendi kurduğu Paradigma Yayınlarında doktora tezini Epistemik Cemaat başlığı altında ilk eser olarak yayınladı. O kitapla aynı zamanda Imre Lakatos'un Alan Musgrave ile birlikte ortak Bilginin Gelişimi ve Bilginin Gelişimiyle İlgili Teorilerin Eleştirisi isimli kitabının çevirisini de yayınladı.

Doğrusu bilebildiğim kadarıyla Epistemik Cemaat akademik dünyanın bir tür sosyolojisine dair Türkiye'de yapılmış en erken ve en başarılı çalışmaydı. Akademide bilgi üretiminin nasıl kapalı bir cemaat teşekkülüyle beraber yürüyor olduğuna dair ince eleştiriler de vardı tezinde. Bilimsel bilgiye atfedilen aydınlanma, özgür düşünce, nesnellik, açıklık gibi meziyetlerin aksine bilim çevrelerinin bazı önkabulleri, ritüel davranışları ve inanışları kendi aralarında bir mesleğe intisap ve meslekte kalma şartları olarak nasıl muhafaza ettiklerine dikkat çekiyordu. Disiplinin ortak jargonu, mesleğe kabul ve devam için sürekli tekrarlanan törensel nitelikli alışkanlıklar (habitus) aslında dünyaya bakmak için meslek ehlini sınırlayan, kısıtlayan bir bakış açısına dönüşüyor ilh...

Neticede bir yandan Kuhn'un paradigma kavramının bir uygulamasını yaparken bir yandan da anarşist bilgi kuramının meşhur teorisyeni ile Paul Feyerabend arasındaki tartışmaları aktarıyor ve kendi gözlemlerine uyarlamış oluyordu.

Akademik dünyanın en güçlü sosyolojik gözlemcilerinden biri olan Pierre Bourdieu Homo Academicus'u yazmıştı elbet (İngilizcesi, 1988) ama Türkiye'ye henüz ciddi bir yansıması olmamıştı. Bu ortamda Arslan Epistemik Cemaat'i akademik çevrelerin de akademik araştırmaların çok eğlenceli, ilginç ve oldukça öğretici bir nesnesi olabileceğini ilk anlatan Türk sosyologlarından biri olarak kaydedilmeyi kesinlikle hak ediyor. Şerif Mardin'in TÜBA macerası bile bu Epistemik Cemaat kavramı eşliğinde daha anlamlı bir hale gelebilir. Üstelik cemaatin kapalı yapısı, ortak jargon, kabul ve önyargılarıyla ürettiği söylem, dışına çıkana otomatik yaptırımlar uygulayan bir baskı mekanizmasını da oluşturur. Bu yanıyla mahalle baskısı kavramını üreten ve o "epistemik cemaatin" baskısını sonuna kadar hisseden Şerif Mardin'e erken bir selam olarak görülebilir Arslan'ın çalışması.

Arslan Uludağ üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde uzun yıllar ders verdi. Oradan İstanbul'da kurmuş olduğu Paradigma Yayınlarındaki faaliyetlerini sürdürdü. En önemli faaliyeti tercümeydi. Tercüme çalışmasını küçümsey-

enlere karşı savunması çok güçlü ve çok haklıydı. Türkiye'de önemli bazı metinlerin mutlaka Türkçe okumaktan başka bir çaresi olmayan okuyucuya ulaştırılması gerekiyordu. Bunu yapabilecek durumda olanlar için bu bir görev ve sorumluluk olmalıydı. Kendisi bu sorumluluğu yerine getirmek için epey çalıştı. Yaptığı işi püriten bir ahlakla, severek, zevkle ve büyük bir titizlikle yapıyordu.

Bilim felsefesi, postmodernizm, Kıta Avrupa'sı felsefesi, Fransız ve Alman felsefesinin ve sosyolojisinin bir çok önemli eserini Türkçeye çevirdi. Ortak dostlarımız Erol Göka ve Abullah Topçuoğlu ile birlikte doksanlı yılların başlarında beraber yayımladığımız Önce Söz Vardı: Yorumsamacılık Üzerine Bir Deneme isimli kitabımızın kaynakçasında yer alan İngilizce metinlerin önemli bir kısmını Türkçeye çevirdi 3 ciltlik bir çalışma olarak yayınladı. Çağdaş felsefi hermenötiğin geçtiğimiz yıllarda 104 yaşında ölen meşhur Alman filozofu Hans-Georg Gadamer'in şaheseri olan Hakikat ve Yöntem'i çevirip yayınladı. Sadece bu çalışma bile sosyal bilim camiasından güçlü bir teşekkürü hak ediyordu.

Arslan büyük ölçüde çeviriye odaklanmışsa da Türkiye'nin içinden geçtiği zor süreçlerde bir aydın sorumluluğuyla tavır yazıları ortaya koymaktan geri durmadı. Tavrını ve tarafını hep belli etti.

Bu bağlamda 2007'deki e-muhtıra süreci ve kapatma davasında siyaset dışı güçlerin siyasal alanı işgal girişimlerine karşı, sözümona aydınlar arasında bir söylemsel norma dönüşmeye yüz tutan PKK şiddeti ve ulusalcılığı güzellemelerine karşı Jöntürkler, Jönkürtler, Muhafazakarlar diyerek kendi "meçhul okuyucusuyla söyleşiler" yaptı.

Gezi olayları ve 17-25 Aralık darbe süreçlerine karşı basiretli ve hakikatperver bir aydın endişesiyle yazdığı makaleler, televizyon programları ve konferanslarıyla FETÖ'ye karşı tavrını en net biçimde ortaya koydu.

Türk sosyolojisinden kelimenin tam anlamıyla bir yıldız kaydı. Bilimiyle, bilgeliği, kişiliği, duruşu ve tabii ki eseriyle hep hatırlanacak bir yıldız... Hüsamettin Arslan'a Allah'tan rahmet, yakınlarına başsağlığı ve sabır diliyorum.